

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró. Una mica d'Història

per Carles Marfà, director del Museu Comarcal de Mataró-Maresme

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró té uns orígens més que centenaris. Els primers antecedents els trobem l'any 1888 quan es constituí a Mataró l'*Asociación Artístico-Arqueològica* entitat que, un any després de la seva formació, presentava a l'Escola Pia de Santa Anna una gran exposició en què es mostraven molts materials històrics i artístics dispersos per la ciutat. No seria fins al 1894 quan el Ple de l'Ajuntament prendria l'acord de crear, efectivament, un Museu que fou instal·lat de forma provisional a les dependències de l'Escola d'Arts i Oficis. Vinculats al Museu ja des del primer moment hi trobem noms tan il·lustres com el de Puig i Cadafalch, Josep Pellicer i Terenci Thos i Codina, entre d'altres. L'any 1915 l'Ajuntament adquirí la Casa Serra, actual estatge del Museu, per convertir-la en equipament cultural. L'any 30 es constituïa el primer Patronat i s'iniciava el projecte de remodelació de l'edifici per hostatjar-hi el Museu.

Durant la guerra, el Museu, que temporalment adoptà el nom de Museu del Maresme, serví de dipòsit de les obres artístiques procedents de la labor de salvament de la Generalitat. Les instal·lacions del Museu Municipal de Mataró foren inaugurades acabat el conflicte, l'any 1942 i va ser-ne el primer director Rafael Estrany i Ros, destacat artista mataroní.

La primera secció d'investigació del Museu, la Històrico-Arqueològica, fou creada l'any 1948 i en formaren part, en qualitat de fundadors, noms de tan prestigi com els de l'historiador i arxiver Josep Serra i Ràfols o l'historiador i arqueòleg mataroní Marià Ribas i Bertran.

L'any 1976 l'Ajuntament adquirí un immoble annex al Museu per a la seva ampliació iniciant-se les obres de reforma. Circumstàncies diverses paralitzaren les obres fins que l'any 1982 tingué lloc la signatura del conveni amb la Generalitat, pel qual el museu s'incorporava a la Xarxa de Museus Comarcals i adoptava el nom que actualment ostenta de *Museu Comarcal del Maresme-Mataró*. Les actuals instal·lacions foren inaugurades l'any 1983, al mes d'abril.

La institució i el seu funcionament. Organigrama.

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró és, per definició i per continguts, un museu d'història que conserva col·leccions de caràcter pluridisciplinar. La institució gestiona, a més dels edificis que li són pròpis, el Clos Arqueològic de Torre Llauder, una exposició permanent a l'aire lliure a l'entrada de la ciutat que conté les restes d'una sumptuosa vil·la romana del segle I a. c.

El Clos, un tancat de formigó que manté els vestigis romans en el seu nivell original, fou inaugurat l'any 1980. Les obres de

restauració de les dependències senyorials de la vil·la acabaren l'any 1988, data de la seva obertura pública.

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró és una Fundació Pública Municipal amb personalitat jurídica pròpia. D'acord amb la nomenclatura actual, definim el museu com a OAD, és a dir, com a un Organisme Autònom Descentralitzat de l'Ajuntament de Mataró. Des de la seva constitució, l'Ajuntament de Mataró i la Generalitat de Catalunya n'han exercit el patrocini. Actualment, però i arran la Llei de museus, l'administració autonòmica ha subrogat els seus drets i obligacions en favor del Consell Comarcal del Maresme.

La Junta del Patronat n'és l'òrgan rector. Està formada per representants de les administracions competents, per ciutadans de reconeguda vàlua vinculats a la Institució, per membres de les Seccions d'Investigació i, fins fa poc, per representants dels museus del Maresme. Sense vot, però amb veu, en formen part el director, el cap administratiu, l'arqueòleg, l'interventor i el secretari.

L'organigrama de la Institució distingeix dues grans àrees d'actuació: l'administrativa i la tècnica, ambdues encapçalades per la direcció del centre. Aquesta darrera es divideix en tres sectors: el Departament Tècnic, les Seccions d'Investigació i l'Àrea d'Intervenció Arqueològica.

-Departament Tècnic:

Engloba totes les tasques tradicionalment atribuïdes als conservadors i a la gestió de les col·leccions del Museu (tallers, laboratoris, magatzems) i la seva difusió.

-L'Àrea d'Intervenció Arqueològica:

Més endavant ens hi entretindrem detalladament; dir ara només que, encapçalada per un arqueòleg, gestiona totes les intervencions arqueològiques que es fan en el terme municipal de Mataró i a l'àrea territorial d'influència on tradicionalment

ha actuat el Museu Comarcal del Maresme-Mataró.

-Seccions d'Investigació:

Actualment existeixen 4 seccions d'investigació, formades per persones que, desinteressadament, però de forma continuada, col·laboren amb la Institució:

1. Secció Arqueològica:

Destaca per la seva llarga història i per ser la més nombrosa. Ocupa els baixos del bloc mestres del carrer Sant Pelegrí de Mataró i s'hi practica la recerca històrico- arqueològica a partir dels materials exhumats a les múltiples intervencions patrimonials que fa el Museu. Compta amb una biblioteca especialitzada, de les més completes de la seva categoria i amb tallers i laboratoris específics.

2. Ciències Naturals:

La segona en importància pel que fa al nombre de membres, la Secció de Ciències treballa des del 1976 en la investigació sobre el Patrimoni Natural del Maresme i la seva difusió, amb una especial incidència en els aspectes d'educació mediambiental.

3. Grup d'Amics de l'Art Romànic:

Constituïda, també, a finals dels anys 70, el seu àmbit d'actuació, potser el més específic, gira a l'entorn de l'estudi i inventari dels testimonis d'època romànica que es conserven al Maresme i en la seva difusió.

4. Grup d'Estudis Històrics i Socials:

És la Secció de més recent creació i, en certa forma ha estat promoguda pel mateix museu a les entrevistes de cobrir el buit cronològic que correspon als períodes modern i contemporani de la nostra història.

L'Àrea d'Intervenció Arqueològica del Museu Comarcal del Maresme-Mataró.

Feta aquesta breu explicació de l'organigrama de la Institució, ens detindrem un moment a examinar què és i què fa l'AIA, l'Àrea d'Intervenció Arqueològica del Museu Comarcal del Maresme-Mataró.

Com vostès sabran, al subsòl de Mataró s'hi

conserven les restes de la ciutat romana d'Iluro. És per aquest motiu que les intervencions al subsòl de la ciutat, sobretot al casc antic, han de ser controlades i seguides amb especial atenció. D'acord amb la legislació vigent de protecció del patrimoni arqueològic, cal intervenir sempre que es detectin vestigis arqueològics. L'excavació dita d'urgència, és l'única fórmula vàlida per afrontar aquestes intervencions: la seva concrecció, però, no està exempta de múltiples dificultats. D'entrada, perquè la quantitat ingent de sol·licituts de llicència d'obra que es tramiten a l'Ajuntament de Mataró, feia pràcticament impossible que des del Museu, amb els seus escassos mitjans, o des de la Generalitat, per mitjà de l'arqueòleg territorial, poguessin ser analitzades amb el deteniment i rigor que es requeria i fer-ne tot el seguiment oportú.

Els problemes que es plantejaven eren constants i la seva resolució, sovint, conflictiva: actuacions no previstes que calia executar, retards en les contractacions, obres i maquinària aturada... Així mateix, les pressions externes (els propietaris, els promotors, el mateix Ajuntament) dificultaven la bona solució de les intervencions i sempre es corria el perill que la salvaguarda del patrimoni arqueològic i el seu estudi no quedessin garantides. Alhora, els arqueòlegs, el museu i tots els qui vetllàvem per la conservació del patrimoni apareixiem als ulls del ciutadans i de la mateixa Administració com a obstacles en la dinàmica urbanística, com a entorpidors del procés de creixement del municipi, incidint negativament en un dels índexs econòmics cabdals de desenvolupament de les ciutats.

Partint, doncs, de dues premisses: d'una banda, de la necessitat de trobar solucions per garantir la salvaguarda i protecció del patrimoni arqueològic de la ciutat i, de l'altra, d'agilitzar al màxim els processos

d'intervenció arqueològica i no entrebancar la dinàmica de creixement de la ciutat, iniciarem negociacions amb l'administració autonòmica (la competent en la matèria) i amb l'administració municipal per arbitrar una fórmula vàlida que garantís la bona consecució d'aquests objectius.

La negociació fou laboriosa però finalment arribàrem a l'acord l'any 1990, creant el que s'ha anomenat Àrea d'Intervenció Arqueològica, definida com la infraestructura tècnica mínima necessària per intervenir arqueològicament a la ciutat i alhora mantenir la dinàmica de creixement del municipi. L'AIA, d'acord amb el conveni que signaren ambdues institucions, fou integrada a l'organigrama del Museu Comarcal del Maresme-Mataró. Les aportacions econòmiques de la Generalitat i de l'Ajuntament, transferides al museu, permeteren la contractació d'un arqueòleg en plantilla. El Museu, per la seva banda, posa a la disposició de l'AIA tota la seva infraestructura i així funcionem des de fa uns anys amb uns resultats que em permeto de qualificar d'òptims. El model ha funcionat i funciona encara, no sense algunes dificultats, evidentment, però no deixa de ser significatiu que hagi estat exportat i copiat per altres municipis, amb una problemàtica similar.

Des de l'AIA es gestionen tots els processos d'intervenció en el patrimoni arqueològic de Mataró i del seu entorn immediat, des de la planificació de les actuacions amb objectiu de no interferir cap obra privada o pública, com les contractacions, la gestió dels materials o la seva recerca.

Programes d'activitats i d'actuació del Museu. Els programes d'activitat i d'actuació del Museu Comarcal del Maresme-Mataró són, malgrat les limitacions, ambiciosos. Si haguéssim de qualificar-los d'alguna manera,

hauriem d'esmentar que abasten un ampli ventall d'activitats i que són d'una alta intensitat.

A grans trets, diferenciarem 3 blocs d'actuació:

1. El d'activitats culturals pròpiament dites.
2. Les actuacions en defensa i protecció del patrimoni.
3. La projecció institucional i la participació en activitats organitzades per altres entitats o institucions.

En el primer bloc, el de les activitats culturals hi esmentarem 4 apartats:

- Les exposicions temporals, que poden ser de producció pròpia, producció conjunta o coproduccions, itinerants de producció pròpia i forana. Fluctuant amb els anys, es presenten entre 10 i 12 exposicions temporals a l'any. Més de la meitat del total d'exposicions presentades han estat produïdes per la pròpia Institució o coproduïdes per altres entitats; aquestes mostres tenen, en comú, ser fruit d'actuacions directes fetes pel Museu o relacionades amb el patrimoni Cultural de la nostra àrea d'actuació. No seré exhaustiu però recordaré, entre les més importants les exposicions *Viladomat*, *Burriac*, *l'Aventura Americana del Maresme*, *Olga Sacharoff*, etc... entre d'altres.

- Cursos de formació. Des del Museu Comarcal del Maresme-Mataró, es té molt clar que cal insistir en els aspectes de formació no reglada per la seva incidència tant en l'aparició de creadors com de consumidors culturals. En aquest sentit se celebren tant cursos específics per atendre demandes concretes (com els cursos d'història de Catalunya o els cursets de ciències naturals), com encontres universitaris relacionats amb les activitats que presentem: els seminaris *Viladomat i el seu temps*, *El poblament ibèric a Catalunya*, *El Comerç entre Catalunya i Amèrica*, etc. Alhora es

mantenen programes oberts de conferències i xerrades col·loqui que abasten un ventall molt ampli de temàtiques.

- Publicacions. En aquest apartat hem de comptar-hi les de caràcter periòdic (les revistes *Laietana* i *Atzavara*), els catàlegs d'exposicions, els opuscles divulgatius (d'art, d'història i de ciències naturals), les guies de visita i els fulletons divulgatius com la sèrie iniciada l'any 1992 amb el títol *Excavacions arqueològiques* i altres de diverses (posters, programes etc).

- Altres activitats. En aquest punt, caldria relacionar-hi totes aquelles altres activitats no incloses als apartats anteriors i que poden ser tant de producció pròpia com forana: vídeos de producció pròpia, presentació de publicacions, concerts, cinema, etc..

En el segon gran bloc d'activitats i d'actuació s'hi inclouen totes les actuacions institucionals de defensa i protecció del patrimoni històric, artístic, arqueològic, etc. de Mataró i comarca. En aquest sentit, les actuacions més destacades dels darrers anys, les situem: al jaciment romano-medieval de Can Modolell (Cabrera de Mar), al conjunt monumental de Burriac (Cabrera de Mar), a la vil·la romana de Torre Llauder (Mataró), al conjunt dels Dolors de Santa Maria de Mataró i en altres espais d'aquesta Basílica (Retaule del Roser, campanar, etc..) i a molts altres llocs de la comarca del Maresme: a la serralada del Montalt (als Rocs de Sant Magí), al traçat de l'ampliació de l'autopista A-19, etc...

Així mateix, esmentar també les actuacions derivades de la nostra participació al PAU (Programa d'Arqueologia Urbana) o al Consell Municipal del Patrimoni Arquitectònic de la ciutat de Mataró.

La projecció institucional, el tercer gran apartat d'actuació, es concreta en els convenis de col·laboració que el Museu Comarcal del Maresme-Mataró té signats amb altres centres (de difusió o de recerca), com la

Comissió de Cooperació de Museus de les comarques de Barcelona o els protocols subscrits amb la Universitat Autònoma i de Barcelona per generar programes comuns. Alhora, però, notar que la Institució participa en molts altres fòrums culturals:

- en jornades i congressos, com al *Congrés Internacional d'Història de Catalunya* (1990), el *Congreso de Arqueología Ibérica sobre las Necrópolis* (1992), o en la organització de les *Jornades de Museus i Administració Local*, des dels seus inicis (1987).

- en fòrums formatius: com els cursos de l'Escola Europea del Patrimoni (1991), el *Màster de Museologia* de la Universitat Complutense de Madrid (1991), o cursets específics a les Universitats Autònoma i de Barcelona.

- en fòrums acadèmics: a la *Tribuna d'Arqueologia*, a les reunions del Grup CATHMA (Ceràmiques de l'Antiquité Tardive et du Moyen Age), etc...i en múltiples comissions consultives i assessores i altres programes endegats.

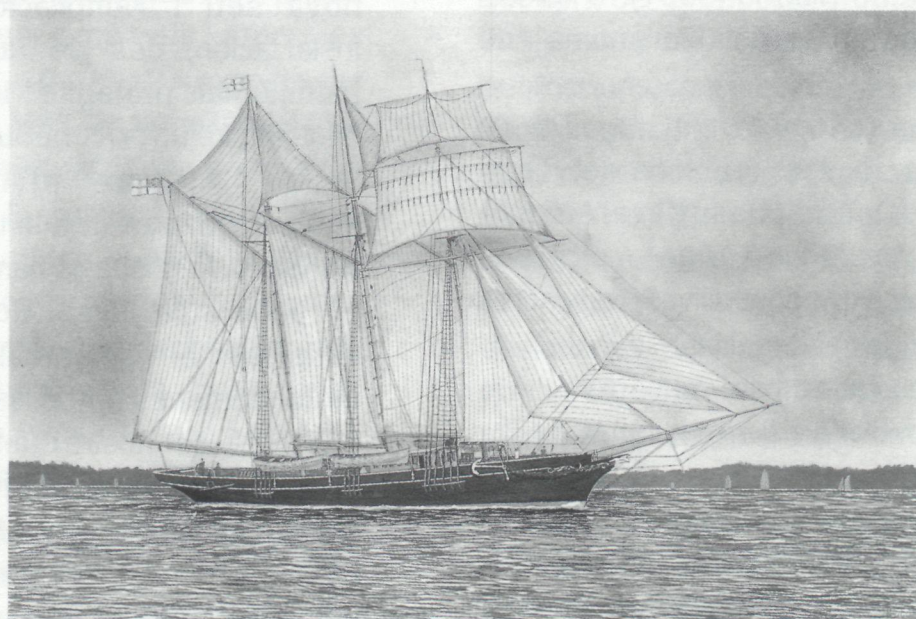
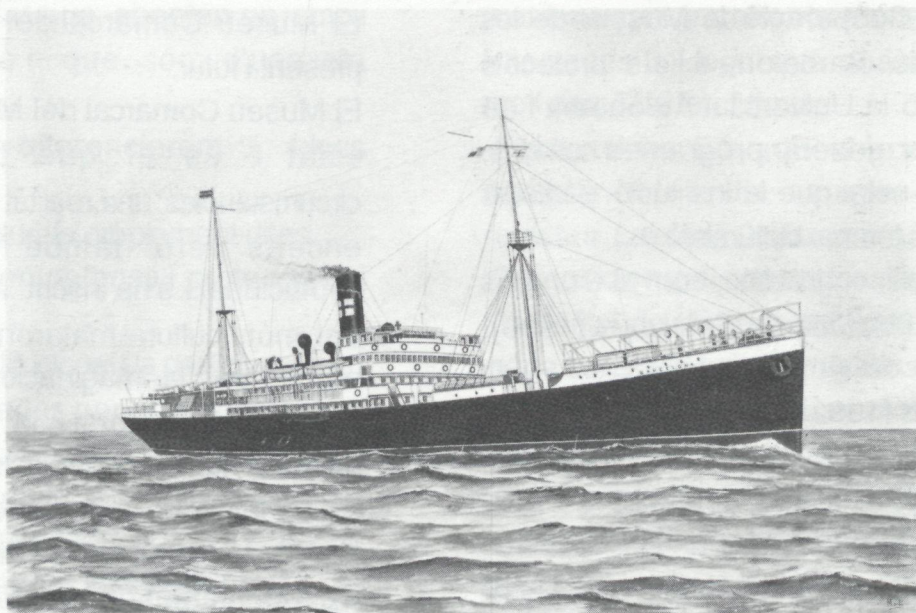
Des de la inauguració del museu, més de 350.000 persones han visitat la nostra Institució o han utilitzat algun dels serveis culturals que oferim. El nostre públic és essencialment local i comarcal, tot i que els darrers anys (i d'acord amb les activitats fetes) hem notat un interessant increment de visitants foranis. El còmput anual global de visitants oscil·la des de l'any 1984 entre les 35.000 i les 40.000 persones. Cal remarcar que és molt forta la incidència del públic que visita les exposicions temporals en els còmputos globals. Els escolars, el col·lectiu de visita més nombrós que rep el Museu, s'incrementa amb els anys. No obstant això, mantenim un coeficient acceptable entre la proporció de visitants individuals i els col·lectius de visita: 3 a 1.

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró: present i futur.

El Museu Comarcal del Maresme-Mataró ha estat i és el que han permès les circumstàncies: una realitat tangible que, amb encerts però també amb errors, ha evolucionat i s'ha inscrit amb els anys dins del món cultural mataroní i comarcal, limitat només per la imaginació i la bona voluntat dels seus gestors i la realitat dels seus recursos humans i materials.

En un futur que no voldríem que fos massa llunyà, la nostra realitat institucional haurà d'experimentar una profunda transformació. A partir de la construcció de la projectada nova seu i l'ampliació de les nostres instal·lacions, des de la creació d'entorns patrimonials protegits "in situ", fins a la constitució, un xic nebulosa encara, d'un SAM (Servei d'Atenció Museística, equipament previst a la Llei de Museus) a l'àmbit de la nostra comarca, és evident que el panorama museístic mataroní i, per extensió, el comarcal, han de variar profundament. També variaran molts altres aspectes del nostre quefer quotidià, com la vocació gestora patrimonial del Museu Comarcal del Maresme-Mataró, de la qual l'AIA és un clar exponent i per això m'he volgut entretenir a explicar-la. Tendim a globalitzar la gestió del patrimoni cultural i natural del nostre entorn immediat i és en aquest sentit que s'orienten les actuacions actuals i els projectes de futur del Museu Comarcal del Maresme-Mataró.

Alhora, malgrat els canvis conceptuals que s'han derivat de la legislació museística vigent, volem mantenir la vocació de museu de serveis i la territorialitat comarcal que, pensem, és consubstancial a la nostra existència.

Reproduccions de dues aquarel·les realitzades pel pintor M. Martí Barrionuevo, d'una sèrie de més de 80 postals donades per aquest artista al Museu de la Marina de Vilassar. Imatge superior transatlàntic Barcelona (Espanya), 1908, imatge inferior bergantí Czarina (Regne Unit), 1911.

SINGLADURES

Butlletí del Museu de la Marina de Vilassar

Número 18 - Juliol de 1994

Edita: **Museu de la Marina de Vilassar**
Av. Eduard Ferrés i Puig s/n
08340 VILASSAR DE MAR (El Maresme)
Tel. 750 21 21

Impressió: **Oikos-Tau** - Vilassar de Mar